

Wykład 13. Odwzorowanie 2-liniowe i wieloliniowe.

(1)
Ag 13

Przykład. (1)

$$A \in M_{n \times n}(\mathbb{R})$$

$$\det(A) = \det(A_1, \dots, A_n)$$

$$A = (A_1, \dots, A_n), A_i \in \mathbb{R}^n$$

$$\det: \underbrace{\mathbb{R}^n \times \dots \times \mathbb{R}^n}_n \longrightarrow \mathbb{R}$$

$$(2) \quad X, Y \in \mathbb{R}^n \quad \langle X, Y \rangle = \sum_i x_i y_i \quad \langle \cdot, \cdot \rangle: \mathbb{R}^n \times \mathbb{R}^n \longrightarrow \mathbb{R}$$

$$\begin{pmatrix} x_1 \\ \vdots \\ x_n \end{pmatrix} \begin{pmatrix} y_1 \\ \vdots \\ y_n \end{pmatrix}$$

w (1) i (2) : funkcje wielu zmiennych liniowe na każdej współrzędnej.

Czyli:

V, W : p. liniowe / \mathbb{R}

Def. 13.1 $f: V \times V \longrightarrow W$ jest 2-liniowe, jeśli

$$(1) \quad f(x+x', y) = f(x, y) + f(x', y) \quad \vdots \quad (1')$$

$$(2) \quad f(tx, y) = t f(x, y)$$

$$(t \in \mathbb{R}, x, x', y \in V)$$

$\vdots \oplus \vdots$

liniowość

(2') na 2. współrzędnej.

liniowość
na 1. współrzędnej

Ogólniej:

$f: \underbrace{V \times \dots \times V}_n \rightarrow W$ jest n -liniowe (wieloliniowe),
gdy jest liniowe na każdej współrzędnej.

• gdy $W = \mathbb{R}$ (lub dowolne ciało K ,
gdy V : p. liniowa / K)

f : funkcjonal n -liniowy (wieloliniowy)
na V .

Jeszcze ogólniej:

$f: V_1 \times \dots \times V_n \rightarrow W$ n -liniowe...

$L(V_1, \dots, V_n; W) = \{ f: V_1 \times \dots \times V_n \rightarrow W : \}$
 f n -liniowe
 (v_1, \dots, v_n)

• przestrzeń liniowa nad \mathbb{R}

$$f, g \in L(V_1, \dots, V_n; W) \rightsquigarrow (f+g)(\vec{v}) = f(\vec{v}) + g(\vec{v})$$

$$t \in \mathbb{R}$$

$$\begin{aligned} (t \cdot f)(\vec{v}) &= f(tv_1, v_2, \dots, v_n) \\ &= f(v_1, tv_2, \dots, v_n) \\ &\vdots \\ &= f(v_1, v_2, \dots, tv_n) \end{aligned}$$

$$\dim(L(V_1, \dots, V_n; W)) =$$

$$= \dim V_1 \times \dots \times \dim V_n \times \dim W$$

Ćwiczenie.

$$L_2(V; \mathbb{R}) := L(V, V; \mathbb{R}), \quad L_n(V; \mathbb{R}) :=$$

$$= L(\underbrace{V, \dots, V}_n; \mathbb{R})$$

(3)
Alg I/13

prestrzenie
funkcyjności

2-liniowy / n-liniowy.

Macierz funkcjonalu $f \in L_2(V, \mathbb{R})$:

Przykład

$$A \in M_{n \times n}(\mathbb{R}), \quad f: \mathbb{R}^n \times \mathbb{R}^n \longrightarrow \mathbb{R}, \quad \begin{pmatrix} x_1 \\ \vdots \\ x_n \end{pmatrix}, \begin{pmatrix} y_1 \\ \vdots \\ y_n \end{pmatrix} \in \mathbb{R}^n$$

$$f(X, Y) = (x_1, \dots, x_n) A \begin{pmatrix} y_1 \\ \vdots \\ y_n \end{pmatrix} = X^T A Y =$$

$$A = [a_{ij}]_{n \times n} \quad = \sum_{1 \leq i, j \leq n} x_i a_{ij} y_j =$$

$$= \sum_{1 \leq i, j \leq n} a_{ij} x_i y_j.$$

- $f \in L_2(\mathbb{R}^n, \mathbb{R})$

- $f(tX, Y) = (tX^T) A Y = t(X^T A Y) = t f(X, Y)$

- $f(X + X', Y) = (X + X')^T A Y = X^T A Y + X'^T A Y =$
 $= f(X, Y) + f(X', Y).$

TW. 13.2. Załóżmy, że $f \in L_2(V, \mathbb{R})$, $\dim V = n$,

$B = \{b_1, \dots, b_n\} \subseteq V$ baza. Wtedy $\exists! A \in M_{n \times n}(\mathbb{R})$

t. że dla $v, w \in V$:

$$f(v, w) = [v]_B^T A [w]_B = \sum_{i,j} a_{ij} v_i w_j,$$

(4)
Alg 1/13

gdzie $[v]_B = \begin{bmatrix} v_1 \\ \vdots \\ v_n \end{bmatrix}, [w]_B = \begin{bmatrix} w_1 \\ \vdots \\ w_n \end{bmatrix} \in \mathbb{R}^n$.

D-2. Nach $a_{ij} = f(b_i, b_j) \in \mathbb{R}$. $A = [a_{ij}]_{n \times n}$
dobrze.

$$f\left(\sum v_i b_i, \sum w_j b_j\right) \underset{\substack{\uparrow \\ \text{2-linowość}}}{=} \sum_{i,j} v_i w_j f(b_i, b_j) = \sum_{i,j} a_{ij} v_i w_j = [v]_B^T A [w]_B.$$

Def. 13.3. Dla f, V, B jak w TW. 13.2:

A : macierz funkcyjatu f w bazie B .

Uwaga 13.4.

$$f \mapsto A \text{ daje } \Phi: L_2(V, \mathbb{R}) \xrightarrow{\cong} M_{n \times n}(\mathbb{R})$$

(ozn.) $\xrightarrow{\parallel} A_f$ izomorfizm pierścieni
liniowych

D-2. $(A_f)_{ij} = \cancel{f(b_i, b_j)} f(b_i, b_j)$

wymiar macierzy A_f w i -tym wierszu i -tej kolumnie.

$$f, g \in L_2(V, \mathbb{R}) \quad (A_{f+g})_{ij} = (f+g)(b_i, b_j) =$$

$$= f(b_i, b_j) + g(b_i, b_j) =$$

Podobnie: $(A_{tf})_{ij} =$
 $t \in \mathbb{R} \quad = t(A_f)_{ij}$

$$= (A_f)_{ij} + (A_g)_{ij}$$

(5)
Alg I/13

Oznaczenie $f \in L_2(V, \mathbb{R})$, $B = \{b_1, \dots, b_n\} \subseteq V$
baza.

$m_B(f)$: macierz
funkcyjną f
w bazie B .

dalej dowód ~~Tw. 13~~ Uwagi 13.4: Φ : "na".

dla $A \in M_{n \times n}(\mathbb{R})$. $f_A: \mathbb{R}^n \times \mathbb{R}^n \rightarrow \mathbb{R}$

$$f_A(x, y) = x^T A y$$

$$m_{\mathcal{E}}(f_A) = A.$$

$$\cdot \quad g_A: V \times V \rightarrow \mathbb{R}$$

$$\begin{aligned} \text{dla } v = \sum_i v_i b_i, w = \sum_i w_i b_i \quad g_A(v, w) &= \sum_{i,j} a_{ij} v_i w_j = \\ &= \sum [v]_B^T A [w]_B = f_A([v]_B, [w]_B). \end{aligned}$$

$$m_B(g_A) = A.$$

funkcyjną versus forma liniowa

liniowy

funkcyjną 2-liniowy versus forma 2-liniowa:

Funkcyjną liniowy $f: V \rightarrow \mathbb{R}$

$B = \{b_1, \dots, b_n\}$
baza

(6)
Alg I/13

$$m_{B, \varepsilon}(f) = [f(b_1), \dots, f(b_n)] = [a_1, \dots, a_n], \quad a_i = f(b_i) \in \mathbb{R}.$$

$$\varepsilon = \{1\} \subseteq \mathbb{R}$$

$$f(v) = [a_1, \dots, a_n] \begin{bmatrix} v_1 \\ \vdots \\ v_n \end{bmatrix} = a_1 v_1 + a_2 v_2 + \dots + a_n v_n, \quad v_i \in \mathbb{R}$$

\parallel
 $[v]_B \quad a_1 x_1 + a_2 x_2 + \dots + a_n x_n$

forma liniowa funkcjonału f
w bazie B .

Funkcjonał 2-liniowy:

$$f: V \times V \rightarrow \mathbb{R} \quad B = \{b_1, \dots, b_n\} \subseteq V$$

baza

$$m_B(f) = [a_{ij}]_{n \times n}, \quad a_{ij} = f(b_i, b_j)$$

$$f(v, w) = \sum a_{ij} v_i w_j = [v]_B^T m_B(f) [w]_B, \quad [v]_B = \begin{bmatrix} v_1 \\ \vdots \\ v_n \end{bmatrix} \in \mathbb{R}^n$$

$$\sum a_{ij} x_i y_j \quad [w]_B = \begin{bmatrix} w_1 \\ \vdots \\ w_n \end{bmatrix} \in \mathbb{R}^n$$

forma 2-liniowa
funkcjonału f w bazie B .

~~Atut~~ Zał, że $\dim V = n < \infty$.

Uwaga 13.5. $\text{Hom}(V, V^*) \cong L_2(V; \mathbb{R})$

D-ł $\Phi: \text{Hom}(V, V^*) \rightarrow L_2(V; \mathbb{R})$

$$\downarrow$$

$$f \mapsto \Phi_f^{\mathcal{C}}(v, w) = f(w)(v).$$

• Φ : liniowe (ćw.)

(7)
AlgI/13

• Φ : 1-1 : $\text{Ker } \Phi = ?$

Zat., że $f \in \text{Hom}(V, V^*)$. Tzn. $f(v) \in V^* \setminus \{0\}$
 $\neq 0$ dla pewnego $v \in V$.

Tzn. $\underbrace{f(v)(w)}_{\text{"}} \neq 0$ dla pewnego $w \in V$

$\Phi_f(w, v)$, wsc $\Phi_f \neq 0$ i $f \notin \text{Ker } \Phi$

Stąd $\text{Ker } \Phi = \{0\}$.

• Φ : "na" : ~~niech~~ ^{Dla} $\varphi \in L_2(V; \mathbb{R})$. ~~Ata~~ ^{Wtedy} $f: V \rightarrow V^*$

$$f(v) = \varphi(\cdot, v)$$

Wtedy $\varphi = \Phi_f$.

Uwaga 13.6. Niech $B = \{b_1, \dots, b_n\} \subseteq V$ baza

$B^* = \{b_1^*, \dots, b_n^*\} \subseteq V^*$ baza sprzężona do B .

$f \in \text{Hom}(V, V^*)$

$\varphi = \Phi_f \in L_2(V, \mathbb{R})$. Wtedy $m_{BB^*}(f) = m_B(\Phi_f)$.

D-2. $m_{BB^*}(f) = [a_{ij}]_{n \times n}$. Tzn. $f(b_j) = \sum_i a_{ij} b_i^*$.

Zatem $a_{ij} = f(b_j)(b_i) = \Phi_f(b_i, b_j)$,

wsc $m_{BB^*}(f) = m_B(\Phi_f)$.

$$B \subseteq V \text{ baza}, \varphi \in L_2(V; \mathbb{R}) \rightsquigarrow m_B(\varphi) \in M_{n \times n}(\mathbb{R}) \quad \text{Alg I/13} \quad (8)$$

Jak zmienia się ~~baza~~ $m_B(\varphi)$ przy zmianie bazy B ?

Uwaga 13.7. Niech $B, C \subseteq V$ bazy, $\varphi \in L_2(V; \mathbb{R})$.

$$\text{Wtedy } m_C(\varphi) = m_{CB}(\text{id})^T m_B(\varphi) m_{CB}(\text{id}).$$

Dł. $\varphi = \Phi_f$ dla pewnego $f: V \rightarrow V^*$ liniowego.

$$m_{C^*C^*}(f) = m_{B^*C^*}(\text{id}) m_{BB^*}(f) m_{CB}(\text{id})$$

$$\parallel \quad \parallel \quad \parallel$$

$$m_C(\varphi) = m_{CB}(\text{id})^T m_{BB^*}(f) m_{CB}(\text{id}), \text{ bo.}$$

$$\text{W } m_{B^*C^*}(\text{id}) \quad \text{id} = \text{id}_{V^*} = (\text{id}_V)^* \quad \text{g}$$

$$\text{tw. 12.11} \Rightarrow m_{B^*C^*}(g^*) = m_{CB}(g)^* \text{ dla } g: V \rightarrow V$$

$$\downarrow$$

$$g^*: V^* \rightarrow V^*$$

$$\text{wisc } m_{B^*C^*}(\text{id}_{V^*}) = m_{CB}(\text{id})^T.$$

Def. 13.8.

Zał, że $\dim V < \infty$, $\varphi \in L_2(V; \mathbb{R})$.

$$\text{rgd}(\varphi) = \text{rgd } m_B(\varphi) \text{ dla } B \subseteq V \text{ bazy.}$$

Uwaga 13.9. Niech $f: V \rightarrow V^*$ t.j. $\Phi_f = \varphi$.

Wtedy $\text{rgd } \varphi = \text{rgd } f$. (Ćwiczenie).

Dlatego $\text{rgd}(\varphi)$ nie zależy od wyboru bazy $B \subseteq V$.

Uwaga 13.10. $\varphi \in L_2(V, \mathbb{R})$ niezdegenerowana,
Definicja gdy $\text{rad } \varphi = \dim V$.

(9)
 Alg I/13

$(\Leftrightarrow) f: V \xrightarrow{\cong} V^*$, gdzie $\varphi = \Phi_f$, tzn.
 $f(v) = \varphi(\cdot, v)$.

Zadanie. Niech $\varphi \in L_2(V; \mathbb{R})$. Znaleźć bazę $\mathcal{B} \in V$
 t. że $m_{\mathcal{B}}(\varphi)$ "ładna", np. diagonalna?

Def. 13.11. Zał., że $\varphi \in L_2(V; \mathbb{R})$

- (1) φ jest symetryczny, gdy $\varphi(v, w) = \varphi(w, v)$ dla
 wszystkich $v, w \in V$.
- (2) φ jest dodatnio określony, gdy $\varphi(v, v) > 0$ dla
 wszystkich $v \in V$.

Uwaga $\varphi \in L_2(V, \mathbb{R})$: iloczyn skalarny, 0
 \updownarrow
 φ symetryczny i \pm -określony.

Def. 13.12. Niech $A = [a_{ij}]_{n \times n}$, $a_{ij} \in \mathbb{R}$.

- (1) A symetryczna $\Leftrightarrow a_{ij} = a_{ji}$ dla wszystkich $1 \leq i, j \leq n$.
- (2) A dodatnio określona, gdy $\Phi_A \in L_2(\mathbb{R}^n, A)$: \pm -określony,
 tzn.: $X^T A X > 0$ dla wszystkich $X \in \mathbb{R}^n$.

$$\varphi \in L_2(V, \mathbb{R})$$

Uwaga 13.13. (1) φ symetryczny $\Leftrightarrow m_B(\varphi)$ symetryczna. (10)
Alg I / 13

(2) φ : + - określony $\Leftrightarrow m_B(\varphi)$: + - określona.

D-d.

(1) \Rightarrow : Niech $m_B(\varphi) = [a_{ij}]_{n \times n}$. tzn. $a_{ij} = \varphi(b_i, b_j) =$
 $\xrightarrow{\varphi \text{ symetryczny}} \varphi(b_j, b_i) = a_{ji}$.

\Leftarrow : Zał., że $a_{ij} = a_{ji}$ dla wszystkich $1 \leq i, j \leq n$.

$$v = \sum t_i b_i, \quad w = \sum s_j b_j \in V$$

$$\varphi(v, w) = \sum_{i,j} a_{ij} t_i s_j = \sum_{i,j} \underset{a_{ji}}{a_{ji}} s_j t_i = \varphi(w, v).$$

(2) dowód.

Uwaga 13.14. Zał., że $\varphi \in L_2(V, \mathbb{R})$ symetryczny i

V : euklidesowa. Wtedy istnieje baza o.n. $B \subseteq V$

t. że $m_B(\varphi)$: diagonalna.

D-d. Niech $C \subseteq V$ baza o.n. i $A = m_C(\varphi)$.

A : symetryczna.

Niech $f : V \rightarrow V$ t. że $m_C(f) = A$.

Wtedy f symetryczny (hermitowski) (fakt 12.19(2))

Z Uwagi 2.24: istnieje baza o.n. $B \subseteq V$ t. że

$m_B(f)$ diagonalna.

$$m_B(f) = \underbrace{m_{CB}^{(id)}}_{\parallel} m_C(f) \underbrace{m_{BC}^{(id)}}_{\parallel}$$

$$\parallel$$

$$[m_{BC}^{(id)}]^{-1} = m_{BC}^{(id)T}, \text{ bo ortogonalna,}$$

bo $B, C \subseteq V$
o.n.

$$m_B(\varphi) = m_{BC}^{(id)T} m_C(\varphi) m_{BC}^{(id)}$$

↑
nsc diagonalna.

TW.13.15. (Kryterium Sylwestera). Zał, że $A = [a_{ij}]_{n \times n}$, $a_{ij} \in \mathbb{R}$
macierz symetryczna. Wtedy A : + - określona \Leftrightarrow

$\det A_k > 0$ dla wszystkich $k = 1, \dots, n$,

$$\parallel$$

$$[a_{ij}]_{1 \leq i, j \leq k} \quad k \left\{ \begin{array}{c} \overbrace{\hspace{1cm}}^k \\ \boxed{A_k} \end{array} \right. A$$

D-d \Rightarrow : A : symetryczna i + - określona, nsc

$\Phi_A : \mathbb{R}^n \times \mathbb{R}^n \rightarrow \mathbb{R}$: iloczyn skalarny.

Policzemy, że $\det A_k > 0$ dla wszystkich $k = 1, \dots, n$.

Wzł $\mathcal{E} = \{E_1, \dots, E_n\}$ bazę standardową \mathbb{R}^n .

$$\mathcal{E}_k = \{E_1, \dots, E_k\}, k = 1, \dots, n, W_k = \text{Lin}(\mathcal{E}_k).$$

W przestrzeni euklidesowej (\mathbb{R}^n, Φ_A) ortonormalizujemy

bazę \mathcal{E} do bazy o.n. $\mathcal{E}' = \{E'_1, \dots, E'_n\}$, metodą Grama-Schmidta.

Wtedy $\varepsilon'_k = \{\varepsilon'_1, \dots, \varepsilon'_k\}$: baza o.n. przestrzeni W_k Alg I/13 (12)
 $(k=1, \dots, n)$.

Nech $\varphi_k = \Phi_A|_{W_k}$, ~~W_k~~ Wtedy $A_k = m_{\varepsilon_k}(\varphi_k)$.

$$I = m_{\varepsilon'_k}(\varphi_k)$$

Z Uwagi 13.7:

$$\begin{aligned} I = m_{\varepsilon'_k}(\varphi_k) &= m_{\varepsilon'_k \varepsilon_k}(\text{id})^T A_k m_{\varepsilon'_k \varepsilon_k}(\text{id}) \\ 1 = \det(I) &= \det\left(\underbrace{\quad}_{\varepsilon'_k \varepsilon_k}\right) \cdot \det(A_k) \cdot \underbrace{\det\left(\underbrace{\quad}_{\varepsilon'_k \varepsilon_k}\right)}_{\substack{1 \\ \alpha \neq 0}} = \\ &= \alpha^2 \cdot \det(A_k). \end{aligned}$$

$\begin{matrix} \vee & \vee \\ 0 & 0 \end{matrix} \Rightarrow$

\Leftarrow . Indukcja względem n .

- $n=1$: teza oczywista.
- krok indukcyjny $n \mapsto n+1$.

Zał., że $A = [a_{ij}]_{(n+1) \times (n+1)}$: symetryczna i

$$\forall k=1, \dots, n+1 \quad \det(A_k) > 0.$$

Pok. że $\Phi_A : \mathbb{R}^n \times \mathbb{R}^n \longrightarrow \mathbb{R}$: $+$ -określony.

Nech $\varepsilon = \{\varepsilon_1, \dots, \varepsilon_{n+1}\}$, $\varepsilon_n = \{\varepsilon_1, \dots, \varepsilon_n\} \subseteq \mathbb{R}^{n+1}$,
 $W = \text{Lin}(\varepsilon_n)$.

Niech $\bar{\Phi} = \Phi_A \upharpoonright_W$.

(13)
Alg I/13

$m_{\varepsilon_n}(\bar{\Phi}) = A_n \xRightarrow{\uparrow} \bar{\Phi} : \text{symetryczny i } + - \text{określony}$
 Zał. indukcyjne \Downarrow $\text{iloczyn skalarny w } W$.

Niech $\mathcal{C} = \{c_1, \dots, c_n\} : \text{baza o.n. przestrzeni } (W, \bar{\Phi})$.

Niech $W^\perp = \{v \in \mathbb{R}^{n+1} : \forall w \in W \ \Phi_A(v, w) = 0\}$.

$W^\perp = \bigcap_{w \in W} \text{Ker } \Phi_{A, w} \subset \mathbb{R}^{n+1}$, gdzie $\Phi_{A, w} = \Phi_A(\cdot, w) : V \rightarrow V$
 liniowe

(*) $\mathbb{R}^{n+1} = W \oplus W^\perp$

bo: $W \cap W^\perp = \{0\}$

jeśli $\overset{0}{v}$, to $\bar{\Phi}_A(v, v) = 0$, więc $v = 0$, bo $\bar{\Phi}_A \upharpoonright_W : + - \text{określony}$

$W + W^\perp = \mathbb{R}^{n+1}$, bo: niech $v \in \mathbb{R}^{n+1}$.

Niech $v' = \sum_{i=1}^n \Phi_A(v, c_i) c_i \in W$ ("rzut ortogonalny")

Wtedy $v - v' \in W^\perp$...

Z (*): $\dim W^\perp = 1$.

Niech $v \in \mathbb{R}^{n+1}$. Pokażemy, że $\bar{\Phi}_A(v, v) > 0$. Alg I/13 (14)

1°. $v \in W$: jasne, bo $\bar{\Phi}_A|_W$: iloczyn skalarny.

2°. $v \in W^\perp$: niech $c_{n+1} = v$ i $a = \bar{\Phi}_A(v, v)$.

Wtedy $\mathcal{C}' = \mathcal{C} \cup \{c_{n+1}\}$: baza \mathbb{R}^{n+1} t. je :

- dla $1 \leq i < j \leq n+1$, $\bar{\Phi}_A(c_i, c_j) = 0$

- dla $1 \leq i \leq n$, $\bar{\Phi}_A(c_i, c_i) = \bar{\Phi}(c_i, c_i) = 1$

(bo \mathcal{C} baza o.n. w $(W, \bar{\Phi})$)

$$m_{\mathcal{C}'}(\bar{\Phi}_A) = \begin{bmatrix} 1 & & & 0 \\ & \ddots & & \\ 0 & & 1 & \\ & & & a \end{bmatrix} \text{ diagonalna.}$$

$$\text{stąd } \det(m_{\mathcal{C}'}(\bar{\Phi}_A)) = a \quad \swarrow A$$

$$\det(m_{\mathcal{C}' \cap \mathcal{E}}(\text{id})^T \overbrace{m_{\mathcal{E}}(\bar{\Phi}_A)}^A m_{\mathcal{C}' \cap \mathcal{E}}(\text{id})) =$$

$$= \alpha^2 \det A > 0, \text{ więc } a > 0, \text{ tu } \alpha = \det(m_{\mathcal{C}' \cap \mathcal{E}}(\alpha))$$

3°. $v \notin W$ i $v \notin W^\perp$. $Z(*)$: $v = v' + v''$, $v' \in W$, $v'' \in W^\perp$.

$$\bar{\Phi}_A(v', v'') = 0, \bar{\Phi}_A(v', v') > 0, \bar{\Phi}_A(v'', v'') > 0, \text{ więc}$$

$$\begin{aligned} \bar{\Phi}_A(v, v) &= \bar{\Phi}_A(v' + v'', v' + v'') = \underbrace{\bar{\Phi}_A(v', v')}_{>0} + \underbrace{\bar{\Phi}_A(v'', v'')}_{>0} + \\ &+ \underbrace{2\bar{\Phi}_A(v', v'')}_{=0} > 0 \quad \square \end{aligned}$$